

Âşura günündə HZ. Əbülfəzl il Əbbâs`ın zəbân- i hâli

Əsəğər Fərdi

Məhərrəm – ül – hərâm 1435 (1392 şəmsi) 2013 Milâdi

çatıb qaşın, əyib başın səmâ vu ərz mürtəəş¹
göyə su`ûd² edər kimi quâlm-i türk ilə həbəş³
utandığından istəmir ağâra qaş⁴, çıxâ günəş
fələq⁵ ilə üfüq arâ gedir qəribə kəşəməkəş⁶
günəş? ya qan çanâğdır? Calanmış indi bədəvəş⁷
axır şərâb arxı gûiya fələk piyâləkəş⁸

fələk kəşâkəş⁹indədir gecə ilə günüz dodel¹⁰
günəş «çixım və yâ batım» deyə qalıbdı pâ bə gel¹¹
bulud xəcel¹², günəş xəcel, ay, ulduz, âsiman, xəcel
şükûh¹³ u ehtişâm-i şəb¹⁴ nəhâyət oldu müzməhel¹⁵
söküldü dan, töküldü qan səmâdan ərzə müttəsel¹⁶
rəvânə oldu qumlu sel, qasırga qalxdı, qopdu yel.

¹ Ərz = yer üzü – Mürtəiş = Titrək – yer və göy titrəyir.

² . su`ud = yüksəlmək.

³ İmam hüseynin kərbələdə ki yavərlərindən olan və imamım əlilə azad edilmiş həbəşistanlı və Türk kölələrə işarətdir.

⁴ Qaş = Üfüq. - Qaşın ağarması üfüqün işıqlanması deməkdir.

⁵ Fələq = Dan yeri.

⁶ Kəşməkəş = çəkiş bərkiş.

⁷ Bədəvəş = Bədəyə bənzər – şərâb kimi qırmızı.

⁸ Piyalə kəş = Saqi – piual' doland;ran – şərâb piayəsi gəzdirən və ya içən adam.

⁹ Kəşakəş = çəkiş bərkiş.

¹⁰ Do del (Du dil) = qərar verə bilməyən - iki q'rar;n aras;nda iki g[ywllw qalan.

¹¹ . Pa bə gel (Pa = ayaq. Gel = Palçıq) = Ayağı palçığa ilişib qalan.

¹² Xəcel = Utanqac – Xicalət çəkən.

¹³ Şüküh = Təntənə - Ehtişam.

¹⁴ Şəb = Gecə

¹⁵ . Müzməhel = Məhv – Nabud.

¹⁶ . Müttəsel = Bağlı vəsl edilmiş.

Xiyâm¹⁷ın arxasında bir gürûh gərm-i həsb-i hâl¹⁸
 sərân-i cəng bir tərəfdə gərm-i¹⁹ bəhs u qeyl u qâl
 o yanda Qâsim`ə gəlini yalvarır ki: getmə! qal!
 Zəmân atın çapır keçir, qəribə tənğişib məcâl
 uzaqda bir nəfər durub ğəriq-i²⁰ hâl-i infîâl²¹
 uşaqların gözündə nəqş bağlayıb dərin suâl.

Dünən yol üstə durdular edən zaman günəş zəvâl
 başın qoyub babâsının qucâğına nəbicəmâl²²
 o dəm yorulmuş Əkbər etədi xâb-i nûşə intiqâl
 yuxûda gördü baş verir cidâl u hâl-i pür mälâl
 oyandı iztirâbilə İmâma eylədi suâl
 məgər deyil babam mühiq²³? nədir bəs indi bu qitâl²⁴?

Nəvây-i dilkəşin çəkib Rubâb²⁵ əzm-i sûr edib²⁶
 əlində târ-i zülf dəstgâh-i şûri cûr edib
 Hicâzdən Hüseynilər gəlib və həq zühûr edib
 Muxâlifi sıxışdırıb, Həsârı içrə kûr edib
 Kirişmənâk Mûyəsiylə Dəşti Bəhr-i nûr edib
 Şikəstə Nəğmə kûk ol muğənni-yi təhûr²⁷ edib

¹⁷. Xiyam = Xeymələr = Çadırlar.

¹⁸. Hasb-i Hal = dərdləşmək - Danışmaq

¹⁹. Gərm = İsti = Məşqul. Başı bir məsələyə qızışmaq

²⁰. Ğəriq = Dalğın. Qərq olmuş.

²¹ Infial = Massiv olmaq – Mövqesizlik – nə edəcəyinə qərar verə bilməmək halı.

²². Nabi Cəmal = peyğəmbər gözəllikdə olan. (Cənab Əli Əkbərin peyğəmbərə ən çox oxşayan adam olmasına işarədir)

²³. Mühiq = Haqlı.

²⁴ Qital = Qırğın.

²⁵. Rubab = həm şeirin bu bəndinə hakim olan musiqi terminləri sırasına görə bir musiqi alətinin adı və həm İmam hüseyinin qızının adıdır.

²⁶. Bu bənddəki Nəva - Dilkəş – Şur – Hicaz – Hüseyni – Muxalif – Hesar – Kirişmə - MUYƏ - Dəşti – Bəhr-i nur – Şikəstə - Nəğmə kimi ibarələr öz mənasından əlavə İran muğam musiqisinin Dəstgah, Çö`bə və guşələrinin adlarıdır.

²⁷. Təhur = Pak.

Fərâta bağlı yolları, nə birkə²⁸ var, nə bir rəşəf²⁹
 vəli şîarı onların kəlâm-i həqq «lâ təxəf»³⁰
 şəəf³¹lə toyda tutdular, düzöldü süfre-yi səəf³²
 at ilə yorğa getdilər çalâr ikən dəmâm³³ u dəf
 ki vəslət³⁴ onlara hədəfdi, beylə bir ölüm şərəf
 bu məşq-i eşqi onlara veribdi şəhne-yi Nəcəf³⁵.

ğurûb olanda topladı cəmâəti çəkib önə
 bu oldu ilk söhbəti dedi - dedi dönə - dönə
 o kəs ki vâqif olmaya günâh-i eşq cürmünə
 üzə qalıb çəkilməsin sonu ölüm olan yönə
 gecə İmâm bir dahâ buyurdu şö`lələr söne
 utanmadan yolun sonunda dönmək istəyən dönə

göyün busâtı bir yana, yerin busâtı bir tərəf
 göyün sönübdür ulduzu, ayında çulğayıb kələf³⁶
 vəli işıqlanıb yanır parıldamaqda tərəf-i Təf³⁷
 nə durclar³⁸ açıqlanıb, nə dürrlər deşib sədəf
 «Təf»in kəf³⁹ində kəhkəşan təvâf-i mâha səf bə səf
 onun tüfeylidir⁴⁰ Münir-i Hâşimilər⁴¹ enkəşəf⁴²

²⁸. Berkə = böyük Göl.

²⁹. Rəşəf = göl – hovuz.

³⁰. La təxəf = Gur`an ayəsindən alınmadır : qorxma.

³¹. Şəəf = Sevinc – Şadlıq.

³². Səəf = Gəlinlərin cehiz süfrəsi.

³³. Dəmâm – Dəmmam = İranın cənub zonalarına məxsus Təbl kimi zərbəli musiqi alətidir.

³⁴. Vəslət = Visal – Məşuqa çatmaq.

³⁵. Şəhne-yi Nəcəf = İmam Əli (ə)

³⁶. Kələf = ləkə - Ayın üzündə olan bulanıq ləkə.

³⁷. Təf = Kərbəla çölünün qədin adıdır.

³⁸. Durc – Dorc = qızıl və cəvahirin saxlanıldığı qab.

³⁹. Kəf = Səth – Üzey.

⁴⁰. Tüfeyl = Uşaq kimi asılı olan.

bəlâ diyârı çalxanır, bəlâda sahət ül kurûb⁴³
 göründü mâh-i bi ğurûb uzaqda sərgiran⁴⁴ durub
 özüylə kəşməkəşdədir, busât-i mâtəmin qurub
 edibdi biqərâr onu bir iztrâr⁴⁵ çox yorub
 gah ağlayır, sızıldayır, sayır özündə min oyûb⁴⁶
 deyir: özün yolun düzün nişan ver! Âlim ul ğoyûb!⁴⁷

Ədû⁴⁸ qarâ yaxıb onâ, səpibdir üstünə çaxır⁴⁹
 çəkir niyâm⁵⁰dan qılıc, ğilâfa⁵¹ bir daha taxır
 kəmənd-i⁵² kəhkəşan kimi, əlində ildirim şaxır
 Fərâta gah nəzər salır, dönüb xiyâma gah baxır
 çəkir ürəkdən âh, o âh çərxi yandırıp yaxır
 Fərât gözlərində ğâh seyl-i əşk⁵³ olub axır

Gələ Ziyâd⁵⁴a lə`n-i həq ki qorxurdur qonaqları
 kərîmə⁵⁵-yi Hüseyin edir nəvâziş ol uşaqları
 qalıbdı yolda gözləri və səsdədir qulaqları
 susuz; ağızda çatlayıbdı dilləri - dodaqları
 peyəmbərin şəbîhinin solubdu gül yanaqları
 qucaqlaşıbla qorxudan, qum üstüdür yataqları

⁴¹. Münir-i Haşimilər = Qəmər-i Münir-i Bəni Haşim (Haşim oğulları tayfasının işıq saçan ayı) HZ. Əbülfəzl – il Əbbasın ləqəbi.

⁴². İnkəşəf = Açıqlandı = aydın oldu.

⁴³. Sahə-tül Kurub = Qəmlər meydanı.

⁴⁴. Sərgiran = Baçı gicələrək – Hərlənərək

⁴⁵. İztirar = Çarəsizlik.

⁴⁶. Uyub = Eyblər – eybəcərliklər

⁴⁷. Âlim – ul ğuyub = Qybdən xəbərdar olan = Allahın sifətlərindən biridir.

⁴⁸. Ədu = Düşmən

⁴⁹. Qara yaxmaq və çaxır səpmək = böhtan vurmaq İftira atmaq.

⁵⁰. Niyam = qılıcın qını.

⁵¹. Ğilaf = Qılıf – Qın.

⁵². .Ovu tutmaq üçün üstünə atılan kəndir.

⁵³. .Əşk = Gözyaşı.

⁵⁴. Ziyad = Kufənin valisi Übeydullah ın atası Ziyad.

⁵⁵. Kərimə = Qız övladı.

O sərbədâr⁵⁶ bir nəzərdə seyr edib göyü - yeri
 görüb nəbidən intiqâm alır nəjâd-i sâmiri⁵⁷
 verib qərâr-i qâtein görüncə bu mənâziri
 bir an gözüylə izlədi o rəhbər-i müdəbbiri
 çətindi gərçi tərک edə o şîr eyş-i hâziri
 Bir an təəmmül⁵⁸ etmədən çəkildi ərsədən geri

İçində səslənən tənin, nə səs? Sədâ- yi âşinâ
 çəkir onun təmâyülün xiyâma eyilir e`tinâ⁵⁹
 görüncə o mənâzri deyir özüylə rəbbənâ!
 Gözümdə kâş olmaya daha təvân u rövşənâ
 ki görməyim peyəmbərin uşaqların belə yanâ
 sizi qoyan bu hâlətə öz âtəşiyələ odlanâ

nə dillərində var rəməq⁶⁰, nə getəməyə dizində nâ⁶¹
 şəhâdət âstânıdır yaxınlaşıb dəm- i fənâ
 tökülsə göy rəvâdı yâ dağılsa çərx- i gərdnâ⁶²
 dünən mənâ⁶³ bu gün menâ,⁶⁴ nədir fələk bu inhinâ?⁶⁵
 Peyəmbərin həfidə⁶⁶si və bu şikəncə vu ənâ⁶⁷
 bəhəq mülûk- i bəhr u bər,⁶⁸ vəli⁶⁹ sudan da təngnâ⁷⁰

⁵⁶. Sərbədar = Başı dar ağacına çəkilməmiş insan = Sərbədarlar İranın bəzi məntəqələrində monqulların əleyhinə qiyam edən mübarizlərin ləqəbi olmuşdur.

⁵⁷. Nəjad-i Samiri = Bəni İsrail irqi.

⁵⁸. Təəmmül = Mövzunun üzərində durmaq

⁵⁹. E`tina = Diqqət.

⁶⁰. Rəməq = İncar – Taqət - Hal.

⁶¹. Na = Rəməq – bir hərəkət üçün lazım olan güc və enerji.

⁶². Gərdna = Fırlanan və çərx edən dünya.

⁶³. Məna = Firavanlıq.

⁶⁴. Mena = Mina dağı – Qurbanlıq kəsilmə məkanı

⁶⁵. İnhina = Ziqzaq – Eniş yoxuş.

⁶⁶. Həfidə = Nəvənin oğlu.

⁶⁷. Ina = Əziyyət.

⁶⁸. bəhəq mülûk- i bəhr u bər = Dənizlərin və səhrələrin haqlı malik və sultanları.

⁶⁹. Vəli = Amma – ancaq.

Ğəribə bir bəlâ yağdı, çaxnaşdı bəhr u bər
 Mücâhidân- i Kərbəlâ hörüb çəpər, qurub sipər
 İmâm dövrəsin sarıb, ediblə tirdən həzər⁷¹
 nə Kərbəlâ? bəlâ, fərîb, fitnə, âfət u şər u xətər
 qurubla Qâsitîn u Mâriqîn⁷² qanlı mö`təmər
 Hüseyinə yollanan səfirlər gedər, gedən gələr

İmâm bir bəlâğət ilə söylədi mühâzirə
 savaştan öncə söylədi gəlin edək münâzirə
 buyurdu hekmət- i həyâtı şərh qövm- i câir⁷³ə
 Əbülfəzâil eyləyir nəzârə vəz` - i hâzirə
 görüb niyâzi yox verə bərâdərə müşâvirə
 ətəş alıb rəməqlərin, sərrib kəvâkib⁷⁴i yerə

qoyub Fərâta üz, olub o dəmdə Əlqəm⁷⁵ə rəvan
 ayaq yalın, vəli çölün qumu o pâ⁷⁶yə pərniyan⁷⁷
 edir ona müşâyiət mələik ilə qüdsiyan
 yəmin⁷⁸ə məşk⁷⁹ aslayıb, yəsâr⁸⁰a tîr ilə kəman
 qalıb xəyâlî xeymədə, nəzərdə təşnə⁸¹ mâhiyan⁸²
 ələmdən indi məşk ahəmm⁸³ u əhl-i kâriyan

⁷⁰. Təngna = İmkansızlıq – Əl qol baöliliği – Darlıq.

⁷¹. Bər həzər = Qorumaq – Saqındırmaq – Çəkındirmək

⁷². Qâsitîn u Mâriqîn (və nakedin) = Nəhc-ül bəlağədə İmam Əlinin düşmənlərinə verdiyi ad . Qasetin (ədalətin icrasına mane olanlar, Mərəqin dinin hüdudundan çıxanlar, nakedin əhdi ilqarı pozanlar.)

⁷³. Cair = cövr edən – Zülmkar.

⁷⁴. Kəvakib = Ulduzlar.

⁷⁵. Əlqəm = Fərat çayına axan bir arx. HZ. Abasın su götürmək üçün getdiyi su arzı.

⁷⁶. Pa = Ayaq.

⁷⁷. Pərniyan = İpək.

⁷⁸. Yəmin = Sağ tərəf.

⁷⁹. Məşk = Tuluq – Su tuluğu.

⁸⁰. Yəsâr = Sol tərəf.

⁸¹. Təşnə = Susuz.

⁸². Mâhiyan = Balıqlar.

⁸³. əhəmm = daha mühim olan.

Çatanda Bülfəzâil ol səbâh nəhr- i Əlqəmə
 qulâğına gəlirdi «əl ətəş»⁸⁴ nəvâlı həmhəmə
 nəvâ- yi nəhr⁸⁵ xoş tərânə⁸⁶ eyləyirdi zəməmə
 su dilmacı olub qəm- i dili edirdi tərçəmə
 onunla nəhr arâ edib vüqû` bir mükâləmə⁸⁷
 bir ibtikâr⁸⁸ etdi, vurdu möhrünü mühərrəmə

o bəhr- i cûd⁸⁹ cû⁹⁰ ilə oturdu oldu rû bə rû
 hekâyətin o cûya mû bə mûy etdi bəzgû⁹¹
 dolanda ovcunâ su, tökdü içmədən edib vüzü⁹²
 susuzları kənâr-i cû da etdi bir dəm ârzû
 su ilə məşki duldurub özünə açdı yârğû⁹³
 suyun üzündən âb- i rû⁹⁴ gedib dedi suya tufû⁹⁵

hərâm ola mənə o sərf etdiyın əmək Hüseyn
 sənın o xân⁹⁶- i ne` mətində daddığım nəmək⁹⁷ Hüseyn
 gözüm tutâ əgər içəm su verdiyin çörək Hüseyn
 ağır bir imtəhânına çəkib məni fələk Hüseyn
 bir anda çârçək⁹⁸ idim, dur indi çârə çək Hüseyn
 icâzə sâdir⁹⁹ et! gedəm məsâfa¹⁰⁰ tək gərək Hüseyn

⁸⁴. Əl ətəş. = Susuzam – Susuzluq nidası.

⁸⁵. Nəhr = Arx.

⁸⁶. Tərənə = Mahnı.

⁸⁷. Mukaləmə = Dialog – Qarşılıqlı danışmaq.

⁸⁸. İbtikar = yenilik – İntensiv.

⁸⁹. Cud = Kərəm – Güzəşt = Bəxşiş.

⁹⁰. Cu = Arx.

⁹¹. Bazgu = Söyləmək.

⁹². Vüzü = Dəstəmaz – Abdəst.

⁹³. Yârğû = Yarıq – Mühakimə = Məhkəmə

⁹⁴. Ab-i ru = Abır – Üzün suyu.

⁹⁵. Tufu = Tüpürmək – Tü.

⁹⁶. Xan = Süfrə - Dəstərhan.

⁹⁷. Nəmək = Duz.

⁹⁸. Çarçək = Çarəsiz.

⁹⁹. Sadir etmək = Çıxarmaq.

¹⁰⁰. Məsaf = Savaş.